

Webrecensie BMGN 125:1 (2010)

Velthoven, H. Van, *Tussen opportunisme en radicalisme. Het Willemsfonds en de Vlaamse kwestie in 171 petitie's (1860-1913)* (Gent: Academia Press, Liberaal Archief: 2008, 154 blz., €15,-, ISBN 978 90 382 1255 5).

Met zijn proefschrift *De Vlaamse kwestie 1830-1914. Macht en onmacht van de Vlaamsgezinden* en de vele publicaties die er sinds 1982 op volgden heeft Harry Van Velthoven (°1944) een stevige reputatie verworven als historicus van de Vlaamse beweging, de emancipatiebeweging van de Nederlandssprekenden binnen België. Dat hij voor zijn historisch werk respect en waardering geniet van zijn vakgenoten mag onder meer blijken uit het feit dat Van Velthoven sinds meerdere jaren lid is van de redactie van *Wetenschappelijke Tijdingen* op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse beweging, het toonaangevende tijdschrift op dit terrein.

Nadat hij in 2001 samen met collega-historicus Jeffrey Tyssens (°1965) onder de titel *Vlaamsch van taal, van kunst en zin. 150 Jaar Willemsfonds (1851-2001)* al een synthese publiceerde over de geschiedenis van deze Vlaamsgezinde vereniging van vrijzinnige en liberale signatuur, diept hij in zijn jongste boek een aantal aspecten daarvan verder uit. Met name analyseerde de auteur nu het flamingantische lobby- en pressiewerk dat het Willemsfonds op het getouw zette via petitie's aan het Belgische parlement en de Belgische regering tijdens de halve eeuw voorafgaand aan de Eerste Wereldoorlog. Het resultaat is een gedetailleerde en gespecialiseerde studie, met vooral veel informatie over de moeizame totstandkoming, uitvoering en toepassing in de praktijk van de taalwetgeving in België inzake bestuur, justitie, leger en onderwijs. Behalve met het verzet ertegen van de Franstaligen in België in het algemeen en van de Franstalige minderheid in Vlaanderen in het bijzonder, was het trage tempo van de vernederlandsing van het openbaar leven in Vlaanderen tijdens de negentiende eeuw overigens ook een gevolg van het gegeven 'dat de Vlaamse beweging (toen) werd gedragen door een beperkte taalgevoelige middenklasse van vrije beroepen (advocaten, geneesheren...), literatoren, leerkrachten, ambtenaren en bedienden, lagere geestelijken..., maar die vanuit hun taalculturele beperktheid slechts weinig enthousiasme wekte bij een "Vlaams volk", in wiens naam zij sprak' (15). Analfabetisme was tijdens de late negentiende eeuw in Vlaanderen trouwens nog heel frequent, met bijvoorbeeld in 1883 één op drie van de Vlaamse

soldaten die ongeletterd waren (35).

De hoofdtitel van Van Velthovens boek, *Tussen opportunisme en radicalisme*, verwijst naar de meningsverschillen en de discussies binnen het hoofdbestuur van het Willemsfonds over de te volgen tactiek en strategie om de politieke besluitvorming zo efficiënt en zo effectief als mogelijk te beïnvloeden. Daarbij mag niet uit het oog worden verloren dat het Willemsfonds een uitgesproken antiklerikaal en liberaal profiel had, terwijl België tussen 1884 en 1914 ononderbroken werd bestuurd door katholieke regeringen en ‘de polarisering tussen klerikalen en antiklerikalen een hoogtepunt’ bereikte tijdens deze periode (15).

In *Tussen opportunisme en radicalisme* wordt vooral uitvoerig ingegaan op de taalwet van 15 juni 1883, die tot stand kwam onder de liberale regering Frère-Orban/Van Humbeeck en waarbij ‘het Nederlands in het secundair rijksonderwijs (middelbare scholen en athenea) als officiële voertaal voor vakken (zowat een kwart à een derde der uren) (werd) aanvaard en dus als gelijke, daarom nog niet gelijkwaardige, standaardtaal (werd) erkend’ (39). De taalwet van 1883 had – afgezien van deze principiële stap, die het Franstalig monopolie doorbrak – nog een aantal andere, ingrijpende gevolgen: ‘Hij werd een precedent voor een gelijkaardige wet ten aanzien van het vrij katholiek middelbaar onderwijs waar de situatie heel gedifferentieerd was, en waarvoor het katholiek flamingantisme tot 1910 zou moeten strijden. Tevens werd hij een opstap naar het universitair onderwijs, meer bepaald de strijd voor de vernederlandsing van de Gentse rijksuniversiteit’ (39-40). De Gelijkheidswet van 1898, die het Nederlands als landstaal in België principieel gelijk stelde met het Frans en de globale versnelling van het Vlaams emancipatieproces aan het begin van de twintigste eeuw die er op volgde, was mee het resultaat van een versterkte democratisering via onder meer de invoering van het algemeen meervoudig stemrecht in 1894. Het nieuwe, goeddeels Fransonkundige kiespotentieel in Vlaanderen diende immers te worden aangesproken en bewerkt in het Nederlands, dat er de volkstaal was.

In zijn besluit stelt de auteur vast dat het Willemsfonds vooral bijdroeg tot de ‘sensibilisatie, bewustwording en mobilisering’ (128) met betrekking tot de achterstelling van het Nederlands en de Nederlandstaligen in Vlaanderen en in België, terwijl de juridische en institutionele wijziging van de taalverhoudingen – uiteraard – in de eerste plaats het werk was van de politieke elite, dat wil zeggen de parlementsleden en de ministers. Zonder de druk van het Willemsfonds en een aantal andere Vlaamsgezinde organisaties en verenigingen zouden de politici vermoedelijk echter geen – of althans later

en minder – werk hebben gemaakt van de taalwetgeving, die het sinds de revolutie van 1830 de facto eentalig Franse Belgische staatsbestel geleidelijk meer in overeenstemming bracht met de meertalige sociologische realiteit van het land.

Van Velthovens lezenswaardige monografie wordt afgesloten met een ‘Chronologisch overzicht van de petitities van het Willemsfonds’ (131-154) uit de door hem bestudeerde periode, waarvan de integrale tekst te lezen staat op de website van het Liberaal Archief in Gent, het archief- en documentatiecentrum waar het archief van het Willemsfonds wordt bewaard (www.liberaalarchief.be).

Nico Van Campenhout, Stadsarchief Lokeren